

A NÉMET MUNKÁSMOZGALMI TÖRTÉNET FUNKCIÓJA A TANÁRJELŐLTEK MARXISTA-LENINISTA ALAPKÉPZÉSÉBEN

Írta: LANGE GÜNTER (POTSDAM)

Engedjék meg, hogy néhány olyan tapasztalatot és problémát adjak át Önöknek, amelyeket a „A német munkásmozgalom története” című tárgy oktatása során nyertünk. E tárgyat 1961 óta a marxista-leninista képzés keretében oktatjuk a NDK-ban. Ezt mint a „Marxista filozófia alapjait” az első tanévben oktatjuk. Ehhez csatlakozik a második tanévben a „Politikai Gazdaságtan”, majd a harmadikban a „Tudományos Szocializmus”. Ebből következik, hogy e tárgy eredményességének a hallgatók marxista-leninista képzés iránti beállítottságában igen nagy szerepe van. Ez olyan tény, amely ránk mint e tárgy oktatóira nagy politikai felelősséget ró.

Sajnos, az 1961 utáni első években, fáradozásunk visszhangja a hallgatók többségénél messziről sem közelítette meg várakozásunkat. A történelem problémái iránt bizonyos érdektelenség mutatkozott. És ahol valahogy lehetőség adódott rá, ott a beszélgetés a szemináriumi csoportokban ismételt és spontán módon a közvetlenül előttünk álló problémákra terelődött, amelyeket tulajdonképpen — a terv szerint — a történelmi tapasztalat fényében kellett volna alapvetően megvizsgálni és megérteni.

Ebből a következő problémák adódtak:

Először maguknál az oktatóknál merültek fel kétségek az iránt, hogy megilleti-e egyáltalán a felsőoktatási képzésben a marxizmus három összetevője mellett a német munkásmozgalom történetét a törvényes hely. Általában arra szoktak utalni, hogy a német nép történetét és ezzel immanens módon a német munkásmozgalom alapkérdéseit már az általános iskolában oktatjuk. Ezt viszont ebben a mértékben nem tapasztalhatjuk a marxista-leninista alapképzés többi összetevőjénél. Mivel a tárgy szükségessége mellett törtünk lándzsát, meg kellett határozni a vizsgálatnak azt a specifikus módját, amellyel a történelem problémáit meg lehetett közelíteni, amely alkalmasnak mutatkozott arra, hogy a történelem tanait a diákok gyakorlati magatartásának motivációjává tegye. A tananyag egyszerű visszaadása nem tudta a hallgatók érdeklődését felkelteni. Speciálkollégiumokhoz, amelyek a történelem egyes szakaszait tárgyalják, nem lehetett fordulni, mert a történelmi összefolyamat tanainak kellett a középpontban állniuk. Speciálisan a hivatást megkönnyítő vonásokat sem lehetett a tananyag tartalmában találni, mert akkor úgy nézne ki, mintha a tulajdonképpeni tárgyat akarná az ember elhanyagolni, és külön tanfolyamként a nevelés történetébe helyezni.

Engedjék meg, hogy most ezzel a két problémával foglalkozzam.

1. „A német munkásmozgalom története” tárgy szükségessége a tanárképzésben. Mi egyetértünk abban a felismerésben, hogy a marxista-leninista történelmi tudatnak valamennyi állampolgár szocialista tudatának szilárd részévé kell válnia, ennek következtében a tanárok számára is, akiknek a feladata a fiatal állampolgárok kép-

zése és nevelése. Már Georg Christoph Lichtenberg német filozófus és humanista is speciálisan emberi vívmányt látott a saját múlt ismeretében: „Az állatnak nincs fejlődési tudata. De az ember, aki három helyen él, a múltban, a jelenben és a jövőben, boldogtalan lehet, ha a három közül az egyik semmit sem ér”. Az ember a múlt ismerete nélkül vak, a jövőbelátás nélkül céltalan, jelen nélkül passzív. Lichtenberg rámutatott e három rész dialektikus egységére és követelte, hogy tanuljunk e múltból azért, hogy a jelenben a jövőt formálhassuk. A szocialista munkásmozgalom ezt a haladó hagyományt tovább vitte és befejezte. Bizonyára mindegyikünk ismeri V. I. Leninnek azt a megjegyzését, hogy az ember történelmi tudat nélkül nem lehet szocialista: „Az osztályöntudatos munkások, mialatt mozgalmukat vezetik, állandóan a munkásmozgalom által megtett útra pillantanak és újból, és újból azon gondolkodnak, hogy ez az út az igazi-e, és hogy lehet-e valamit jobban tenni.”

Ez több mint a múlt pozitív tradícióinak pusztája igénye. A történelemből nemcsak tapasztalati értékeket, hanem betekintést is nyerünk az emberi társadalom fejlődéstörvényeibe. Minket nemcsak az az individuális probléma mozgat, hogy kiismerjük magunkat a történelemben. Mivel ismerjük törvényszerű menetét, képesek vagyunk arra is, hogy saját történelmünket a néptömegek erejével alakítsuk. A történelmi tudat szocialista előjelek között tehát — mint a tudat összességében — Lichtenberg kora óta jelentésében erőteljesen megváltozott.

Ez az általános felismerés történelmi és nemzeti feltételeink között rendkívül nagy jelentőségű.

A 60-as évek kezdetétől a főiskolákon is számolnunk kell olyan fiatalokkal, akik — szerencsére — nem ismerték meg a kapitalista múlt élményét. De ebből következik a pedagógusok számára az a felelősségteljes feladat, hogy képzés és nevelés segítségével átéltessek velük mindazt, ami az előttük élt generációt spontánul is az igazi osztálypozícióhoz vezette: mindenfajta kizsákmányoló társadalom barbár létét, lényegét.

Egy további faktor, amely általános érvényű jelentőséggel bír, amely aláhúzza a történelmi tudat szerepét, a nyugati nagypolgárság ideológusainak mind rafináltabb manipulációkhoz való fordulása, amelyeket a modern tömegművelődés segítségével az államhatárokon keresztül a szocialista világrendszerbe bevisznek. Ez érinti az olyan tévtanokat, mint a „konvergencia-elmélet”, amelyek a történelem célját elpalástolják éppúgy, mint a propaganda rokon módszereit is, amelyek pszichológiai trükkökkel, kivált az emberi psziché tudatalattijához fordulnak.

Ez a lélektani hadviselés az amerikai „globális stratégia” rendszerében veszélyes hatékonyságának egy részét abból a tényből meríti, hogy a „ki-kit” kérdés eldöntése a világmértékben rendkívül komplikált feltételek között megy végbe, amelyekben az emberiségnek a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet mai korszakának a karaktere nem mindig ismerhető fel minden további nélkül. Különösen jelentősnek látjuk mi emellett a jobboldali és „baloldali” revizionisták fellépését és saját soraink kettéhasadásának a veszélyét.

Ezek a faktorok a NDK-ban különösen éles formában hatnak.

Önök tudják, hogy a mi harci feltételeink rendkívül bonyolultak. Köztársaságunk polgárai elkülönített államot és egyben a német nemzet egy részét alkotják. Közben a helyzet úgy alakult, hogy a ma még imperialista rész jobb indulási feltételekkel és gazdasági erőforrásokkal rendelkezett, mialatt nekünk, ugyanilyen mértékben a körülményektől hátráltatva, ráadásul még óriási nehézségeket kellett magunkra vennünk, amelyeket mi ennek a nehéz örökségnek a legyőzésénél és az imperialista hatalmak hidegháborúja következtében kaptuk. Mint ismeretes, 1961-ig Berlinben a nyitott államhatárok problémája is megvolt. Ehhez jöttek még egy magasan

fejlett ipari állam speciális problémái, egy hosszú kapitalista múlttal, egy különösen kidomborított és erősen meggyökeresedett polgári ideológiával. És ez egy népben, amely nem volt képes arra, hogy saját erőből a fasiszmus igájából felszabaduljon, amelynél a felszabadulás kívülről egybeesett az imperialista-német állam katonai vereségével, a német-fasiszta kormány feltétel nélküli kapitulációjával, messzenyúló szankciókkal a legyőzött német nemzet terhére. Vegyük ehhez még hozzá azt a tényt, hogy ma a két német államban két világrendszer, két katonai koalíció áll egymással szemben, hogy az egész világreakció nyugati államhatáraink mögött sáncolta el magát, és a német nagybúrsoáziának minden további rivalizáció ellenére, a szocializmus elleni harcban az oldalára áll. Így körülbelül megkapják mindennapi munkafeltételeink képét. Tucatszámra szereztük azokat a tapasztalatokat, amelyeket néhány kollégánk, akik ez osztályellenességgel nem szálltak szembe ilyen elementárisan, akiknek számára ezek teljes élességükben talán nem is tudatosodtak: a szocialista nevelőmunka minden lazasága, a marxista-leninista alapismertetek elhanyagolása, az osztályellenességnek az ideológiai fronton való betöréséhez vezethet, amely — mint Csehszlovákiában 1968 nyarán — a szocializmusnak, mint egésznek a létét fenyegetheti.

És ehhez még egy dolgot: miután a NDK 20 történésze — több mint 200 szocialista által támogatva — Walter Ulbricht elvtárs vezetésével 1966 nyarán egy átfogó nyolc kötetes művel — A német munkásmozgalom történetéről — lépett fel, Nyugat-Németországban figyelemreméltó válaszreakció következett. Régebben a munkásmozgalommal való nem marxista foglalkozás a jobboldali szociáldemokraták egyedüli tevékenységi területe volt, mialatt a polgári történetírás hagyományos ábrázolási módja állva maradt, amelyben az „alsóosztályok” törekvései és mozgalmi számára nem nyíltott tér. Miután a NDK német földön fejlődni kezdett, a nagybúrsoázia ideológusai számára is realitássá vált a vita és elsőrangú politikummá. Különleges szerepet vállalt itt a Werner Conze által Heidelbergben vezetett „munkakör modern szociáltörténet számára”. Fő törekvése abban áll, hogy úgy ábrázoljon, mintha a német munkásmozgalom alapvonása nem az volna, hogy a munkásosztály haladó módon elvált a búrsoáziától, hanem a munkások növekvő integrációja a polgári világban, amelyet csak átmenetileg zavart meg néhány történelmi félreértés. A módszer, amelyet ők használnak minden egyes esetben arra törekszik, hogy a spontán tényeket és az opportunisták fejlődési vonalat a német munkásmozgalom belől túlértékeltje és e forradalmi összetevőket, a marxizmus szerepét a munkásmozgalomban, a tudatosan marxista erők hatását, amelyekben a proletár emancipáció objektív törvényszerűségei a legvilágosabban kifejezésre jutnak, elhallgassa vagy legalább háttérbe szorítsa.

Bizonyára nem tévedünk, ha ebben a történelmi koncepcióban a már említett „konvergencia-elmélet” történelmieskedő variánsát ismerjük fel. Nekünk úgy tűnik, hogy az ilyen „elméletek” nemzetközileg is növekvő jelentőséget fognak nyerni.

A végkövetkeztetés, amelyet ezekből a tényekből levontunk, bizonyára világos: a hazai munkásmozgalom történetével való foglalkozás növekvő jelentőséget nyer, és nem szabad semmilyen módon a tanárok képzésénél elhanyagolni.

Kérdés viszont, hogyan közvetítsük ezt a tárgyat.

2. A probléma a politikai-ideológia alapkoncepciónál kezdődik. A történelmi problémák anyagának kiválasztása számára a kiindulópont nem a történelmi tény önmagában, hanem az aktuális politikai-ideológiai szükséglet. Természetesen számunkra minden „konjunktúra-történetírás” idegen. Mi elutasíthatjuk azt, hogy meghatározott történelmi tényeket a mindenkor napi szükségletnek megfelelően átértékeljünk. Emellett azonban nem felejtjük el, hogy abból ami történelmileg igaz,

politikailag nem lehet minden azonos mértékben jelentős. Ezért mi állandóan a tanári tevékenység élére átfogó koncepcionális előmunkálatot helyezünk: vesszük a kötelező állami oktatási programot, elemezzük a mindenkori politikai helyzetet az előttünk álló tanévben — különösen a Németország Szocialista Egységpártja idevágó dokumentumainak segítségével, ezenkívül megkíséréljük megragadni a diákoknál a lehetőségekhez képest pontosan a szubjektív ideológiai állapotot. Ebből azután néhány ideológiai alapkérdés következik. Ezek tisztázásának kell az egész tanfolyamot minden összetevőjével együtt alávetni. Ilyen módon sikerült a diákoknak a napi kérdések iránti erős aktuális információ- és megvitatási szükségletét úgy kihasználni, mint a történelem meghatározott problémáival való foglalkozás iránti hajlamot. Egy másik feladat, amely számunkra sokkal erősebb mértékben nő, mint a „marxista-filozófia” oktatóinak számára, abban áll, hogy a hallgató tanulmánya első napjától kezdve olyan embernek tekintsük, akinek a nyújtott történelmi anyagot aktívan mások — a később rábízandó gyerekek — nevelésére és képzésére kell alkalmaznia. A filozófiában az első tanévben még sok lehetőség van arra, hogy az eddig még ismeretlen kategóriák, törvények elsajátítása és ennek a kategoriális alaptudásnak az alkalmazása az egyes tudományokra, az elméleti-világnézeti és politikai-ideológiai mag megértésére szolgáljon. A legfontosabb történelmi adatok és témák ismeretét már a főiskolába való belépésekor ismertnek kell feltételezni. Ebből az következik, hogy a politikai-ideológiai gyakorlat problémái felé ezek helyes megoldásához, a polemikus vitákban nyert meggyőződés megvédéséhez forduljunk. Emellett nem szabad elfelejtenünk, hogy a tanároknak, akiket mi készítünk fel hivatásuk gyakorlására, a későbbiek során nem feltétlenül feladatuk, hogy történelmet oktassanak.

A jövő történelem tanárai nálunk speciális alapkiképzést kapnak a német munkásmozgalom története nélkül, mivel ez szaktárgyaikban benne foglaltatik. Tehát fő feladatunk, hogy felkészítsük őket olyan szituációkra, amelyekkel a jövő tanára kevésbé találkozik. Ez feltételezi nálunk annak belátását, hogy a tanár először politikai nevelő, és hogy a hazai ország munkásmozgalmának története specifikus tudatképző funkcióval rendelkezik.

Ez mint a munkásosztály emlékezete jelentkezik, amely megőriz mindket attól, hogy minden általunk már megoldott problémát ismételtelen feltétel nélkül elvileg újra átgondoljunk; enélkül az emlékezés nélkül a haladó politikai felismerés elképzelhetetlen lenne. Ez tucatnyi munkásgeneráció kollektív tapasztalata, amelyet az egyén időben meghatározott életében sohasem tudna megszerezni. Érthetővé teszi számunkra a jelent, mivel megmondja nekünk, hogy mi és környezetünk — minden, amit ezen a világon találunk — történelmileg így és nem másként alakult. Saját módján felismerteti velünk meghatározott, ismétlődő vonások általános érvényűségét a társadalmi életben, a történelmi fejlődés törvényszerűségét és ezzel együtt a jövő körvonalait is.

Emellett átadja nekünk azt a képességet, hogy felismerjük „a történelem tekervényes menete” mögött a történelmi összefolyamat haladó karakterét.

A történelem ismerete felkészít minket az osztályellenséggel való ideológiai harcra, és így képessé tesz arra, hogy az osztályharcot sokrétű formájának ellenére is egységben vezessük.

Végül ebben a koncepcióban immanensen jelentős nevelő potencia is van: a történelemből a már megismert értékeléshez mértékeket nyerünk, tudásból és tapasztalatból nyert képet barátról és ellenségről, röviden egy érzésében is megállapodott pártos álláspontot a munkásosztály értelmezésében.

Természetesen nem lenne sikert ígérő, ha ezeknek a céloknak csak azáltal akar-nánk megfelelni, hogy sztereotíp módon a jövő követelésekről beszélnénk. Ezeket a

követeléseket a hallgatóknak az első naptól kezdve gyakorlatilag kell bemutatnunk. Erre néhány példát: régi hagyomány, hogy a ténylegesen meglevő tudást újból megvizsgáljuk, és ellenőrizzük alkalmazó képességét. Hamis és ellenséges felfogásokat veszünk, szembeállítjuk ezeket az előadás folyamán a hallgató többnyire még hézagos történelmi és elméleti tudásával, és ezzel szembetűnően bebizonyítjuk, hogy az egzakta ismeretek alkalmazásának milyen gyakorlati jelentősége van az ideológiai osztályharcban.

Ezzel indirekt módon sejtetünk egy további módszert. A diákokat is szabályosan szembeállítjuk olyan feladatokkal, amelyek megoldásánál ismereteket kell alkalmazni. Körülbelül azért, hogy szövegeket marxista jellegűben azonosítsunk, hogy elismert téziseket és alapelveket megváltoztatott történelmi helyzetekbe alkotó módon átültetünk, hogy hamis ítéleteket és bizonyítási eljárásokat felismerünk, logikai úton és ténybelileg kifogástalanul megcáfolunk, és harcos-pártosan visszautasítunk. A rokon tényanyag értéke és terjedelme, egy jó nyelvi forma, a nyelv népszerűsége és hatásossága, a gondolatok szabad előadásának képessége további kritériumok egy teljesítmény értéke számára, amely a kezdő tanár hivatásában lényeges.

Értékes segítség számunkra kis tudományos házidolgozatok íratása. Így elemzünk például néhány részletet nyugatnémet történelemkönyvekből és megfelelő történelmi szakaszok tárgyalásánál marxista-leninista szempontból. Más hallgatók megvizsgálják a filmművészeti és szépirodalmi művekben meghatározott történelmi jelenséget. Ismét más hallgatók az első tanév folyamán felkészülnek arra, hogy politikai beszélgetéseket folytassanak a gyerekekkel nyári gyakorlatuk dején: „Vietnam és mi”, „A Bundeswehr a mi ellenségünk”, „A mi hazánk, a NDK”, körülbelül így és hasonlóképpen hangzanak a megadott témák.

Még egy módszert kell megemlíteni, annak ellenére, hogy az első év folyamán még nem tekintjük használhatónak. Ez szakkörök vezetése az ifjúsági szervezeti korban, amelynek középpontjában a német munkásmozgalom történetének problémái — és pedig az 1945 utáni harcból — állnak. Ezzel másodéves hallgatókat bízunk meg. Ha ezek a követelések nem is futnak szinkronban az első évfolyamon a történelmi anyaggal, mégis az a perspektíva, hogy a hallgatónak már a következő évben alkalmazóképes történelmi ismeretekkel kell bizonyítania, a tanulási motiváció számára jelentősebb, mint a későbbi tanári gyakorlatra való utalás, amely a hallgató szempontjából „a messzi távolban fekszik”. Az, hogy ebben és még néhány más módszerben sok korábbi képző és nevelő potencia van, azt ezen a helyen természetesen nem tételezem fel, miután már kiadósan beszéltünk a tudományos-produktív tanulmányok problémáiról. Én ezeket a munkalépéseket csak mint segédeszközöket említem, amelyek arra szolgálnak, hogy a diáknak, aki később talán fizikát, biológiát vagy nyelvet tanít, olyan szilárd tudást adjanak, hogy a történelmi ismeretekre, különösen országunk munkásmozgalmának területéről, szükség esetén tanárként támaszkodni tudjon. Most persze célszerűtlen lenne, ha én azoknak a problémáknak az ábrázolásával szórakoznék, amelyeket mi már megoldottunk. Az önelégültség természetesen nem helyénvaló. Egy tanárral, aki diákokat arra készít fel, hogy gyerekeket képezzen és neveljen, akik kb. 2000-ig hivatásukban tevékenykednek, ez egyáltalán nem helyénvaló. Sőt öngyilkosság lenne a társadalmi és technikai fejlődés mai tempójánál különösen éles világnézeti osztályharc helyzetében.

Természetesen jól tudjuk, hogy az általam említett lehetőségek közül sok még távolról sincs a mindennapi tanítási gyakorlatban teljesen kimerítve. De egy nem teljesen kihasznált tanítási óra mindig soha vissza nem térő elmulasztott egyszeri lehetőség. Újbóli és még egyáltalán nem kielégítő módon megfejtett tartalmakat látunk a marxista-leninista alaptanulmány különböző összetevőinek a koordinálásában, és

pedig éppúgy az elhatárolásban, mint az értelmes hivatkozáson keresztül az immans ismétlés értelmében. Ez főleg a német munkásmozgalom történetére és a tudományos szocializmus viszonyára jellemző. E kettőnek a történelem problémáihoz és tanaihoz való, szükséges viszonyából, a két tárgy között zavaró átfedések állandó veszélye adódik. Még akkor is, ha a tudományos szocializmus lényegét a szisztematikus ábrázolásban látjuk; a történelemben a kronológia a lényeg, ha a nemzetközi tapasztalatokat állítjuk a középpontba, amelyek az ország munkásmozgalmi történetében csak a perifériákon kapnak helyet, ha a jelenről és a jövőről tárgyalunk. A történész a „megmerevedettre”, az éppen történelmivé vált politikára van utalva, mégis fennáll az a tény, hogy mindkét tárgy — csupán különböző szemszögből — az osztályharc ugyanazon alapvető törvényszerűségeivel foglalkozik. Speciális eset, amely azonban csak különleges nyomatékosítással teszi érthetővé azt az általános feladatot, hogy a marxizmus-leninizmust mint egy egységet fogjuk fel és oktassuk. Ezért fontoltuk meg, hogy mindkét tárgyat új módon egymással kombinálva tanítsuk, mint egy egységet a harmadik tanévben.

További problémát, amely többé-kevésbé a marxizmus-leninizmus alapelveinek összkiképzésében található, az ad, hogy mi relatíve csekély óraszámmal veszünk részt a hallgatók oktatásában, tehát csak mérsékelt intenzitással hatunk, és ezenkívül erőnkelt a hallgatók nagy száma között kell megosztanunk, hogy mint főiskolai oktatók — mint az általában szokásos — ki legyünk használva. Aki 300 hallgatót heti egy óra szemináriumban oktat — a második óra az előadása — ott nyilvánvalóan megvannak az objektív határai annak, hogy a hallgatók egyéni ideológiai problémáival foglalkozzon. Nyilvánvalóan minden pedagógiai munkában számolni kell azzal, hogy mi lehetséges a népgazdasági fejlődés elért állapotában.

Végül egy jelentős tartalékot látunk a főiskolán minden nevelő hatásában. Nagyon üdvözljük más szakemberekben azoknak a főiskolai oktatóknak a fáradozását, akik érthetővé teszik a hallgatók számára saját munkájuk — saját személyiségük és a szakfegyelem — történelemszerűségét. Ha például a matematika tanára a SED párttanfolyamán szakkört vezet, és eközben saját élettapasztalatát a tudományos utánpótlásnak átadja, akkor ennek nagy nevelőhatása van. Sajnos ez még nem mindenütt szokásos.

Másképp az a feladat áll előttünk, hogy a tanterveket az általános- és főiskolákon az SED és az ifjúsági szervezet tanfolyamain, amelyek történelmi témákkal is foglalkoznak, tartalmilag koordináljuk, nehogy témák ismétlésével megöljük az érdeklődést, ahelyett, hogy ezt növelnénk.

Önök látják, hogy nincs hiányunk olyan problémákban, amelyeket még meg kell oldani. Ezen azonban senki sem csodálkozhat, aki saját maga is történelmi mértékkel méri munkáját. Ami tegnap még megfelelt, az ma már egyáltalán nem elég, mert a társadalom és vele együtt az egyes ember is fejlődik, legyen az hallgató vagy tanár. Tehát meg kell változnia tanaink tartalmának és formájának, hogy dinamikus értelemben is megfeleljünk a szükségszerűnek, amely megmutatja számunkra az utat az új partok felé.

К ФУНКЦИИ ИСТОРИИ РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ ДАННОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ СТРАНЫ В СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ МАРКСИЗМУ-ЛЕНИНИЗМУ

Д. Ланге (Потсдам)

В ГДР с 1961 года в рамках обучения марксизму-ленинизму имеют очень большое значение дисциплины „История немецкого рабочего движения“, „Основы марксистской философии“, „Политическая экономия“, и „Научный социализм“ и это означает значительную политическую ответственность преподавателям.

Из этого возникли следующие проблемы: во-первых у самих преподавателей появились сомнения о том, что вообще, наряду с тремя составными частями марксизма, можно ли поставить на законное место историю немецкого рабочего движения; во-вторых, нужно было найти, определить тот специальный метод исследования, с которым можно приблизиться к проблемам истории, который стал подходящим для того, чтобы учения истории сделал мотивацией практического поведения студентов.

1. Автор, говоря о необходимости дисциплины „История немецкого рабочего движения“, цитирует немецкого философа Георга Кристофа Лихтенберга: человек без прошлого слеп, без видения будущего бесцелен, без настоящего пассивен.

Группы немецких историков во главе с Вальтером Ульбрихтом выступила с восьмилетним трудом по истории немецкого рабочего движения. На это в Западной Германии следовала достойная внимания ответная реакция. Метод, который они употребляют, стремится к тому, чтобы влияние сознательных марксистских сил, в которых ясно выражаются объективные закономерности пролетарской эманципации, умолчать или хотя бы отснять на задний план. Конечный вывод: занятия по истории отечественного рабочего движения приобретает возрастающее значение и нельзя пренебречь ими при подготовке учителей.

2. О формировании дисциплины „История немецкого рабочего движения“. Проблема начинается с основной политико-идеологической концепции. Для выбора материала исторических проблем исходной точкой является не один исторический факт, а актуальная политико-идеологическая потребность. Конечно мы отвергаем оценку фактов по требованиям дня. Поэтому на последний план преподавательской деятельности поставлена концептуальная подготовительная работа. Будущие учителя истории получают специальную основную подготовку. Следовательно, главная задача — подготовка к таким ситуациям, с которыми будущий учитель встречается не столько в ходе обучения, сколько в качестве классного руководителя. Учитель является и политическим воспитателем. История рабочего движения страны имеет специфическую функцию, развивающую сознание. Знание истории подготовки нас к идеологической борьбе с классовыми врагами.

В интересах достижения этих целей, требования нужно показать студентам на практике с первых же дней, а действительные знания нужно посмотреть и проверить. Употребляют несколько методов. Они дают ложные суждения и доказывающие способы, признанные тезисы и основные принципы творчески пересаживают в измененные исторические ситуации. Пишут небольшие домашние работы и анализируют их с нескольких точек зрения. Студенты ведут политические беседы с учениками во время летней практики. Подобно этому ведение кружковых занятий на высоком уровне в молодежной организации, это поручают второкурсникам. Эти шаги работы только вспомогательные средства наряду со старыми, оправданными.

Означает проблему координация разных составных частей марксистско-ленинского курса и их разграничение в ходе обучения. Прибавляется к этому и то, что он имеет относительно малое количество часов среди обязательных, и то, что внимание преподавателя занимает большое количество студентов.

ZUR FUNKTION DER GESCHICHTE DER ARBEITERBEWEGUNG DES GEGEBENEN SOZIALISTISCHEN LANDES IM SYSTEM DER MARXISTISCH—LENINISTISCHEN GRUNDLAGENAUSBILDUNG DER LEHRERSTUDENTEN

von G. Lange (Potsdam)

Die in der Deutschen Demokratischen Republik im Rahmen des marxistisch—leninistischen Grundlagenstudiums seit 1961 eingeführten Lehrfächer „Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung“, „Grundlagen der marxistischen Philosophie“, Politische Ökonomie“ und „Wissenschaftlicher Sozialismus“ erfüllen eine wichtige Aufgabe in der Ausbildung der Studenten, die den Lehrern dieser Fächer eine hohe politische Verantwortung auferlegt.

Daraus ergaben sich folgende Probleme: Erstens tauchten selbst bei den Lehrkräften Zweifel auf, ob der Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung neben den drei traditionellen Bestandteilen des Marxismus ein legitimer Platz zukäme. Zweitens musste die spezifische Art des Herantretens an die Probleme der Geschichte bestimmt werden, die sich als geeignet erwies, die Lehren der Geschichte zur Motivation des praktischen Verhaltens der Studenten zu machen.

1. An Hand der Besprechung der Notwendigkeit des Kurses „Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung“ wird der Ausspruch G. Fr. Lichtenbergs zitiert: ein Mensch ohne das Bewusstsein der Vergangenheit sei blind, ohne Einsicht in die Zukunft ziellos, ohne Gegenwart passiv.

Eine Gruppe deutscher Historiker, unter der Leitung von Walter Ulbricht, trat 1966 mit einem umfassenden Werk zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung hervor. Darauf hat sich in Westdeutschland eine bemerkenswerte Antwortreaktion ergeben; die Methode, der man sich bedient, läuft darauf hinaus, das Wirken der bewusstmarxistischen Kräfte, in denen die objektive Gesetzmässigkeit der proletarischen Emanzipation am klarsten zum Ausdruck kommt, zu verschweigen, oder wenigstens in den Hintergrund zu drängen. Die daraus zu ziehende Schlussfolgerung: Die Beschäftigung mit der Geschichte der eigenen Arbeiterbewegung erlangt eine zunehmende Bedeutung und darf in der Ausbildung von Lehrern in keiner Weise vernachlässigt werden.

2. Zur Gestaltung des Kurses „Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung“. Das Problem beginnt bei der politisch-ideologischen Grundkonzeption. Ausgangspunkt für die Auswahl des Stoffes, der historischen Probleme ist nicht die geschichtliche Tatsache an sich, sondern das aktuelle politisch-ideologische Bedürfnis. Natürlich wird es abgelehnt, bestimmte historische Tatsachen den jeweiligen Tagesbedürfnissen entsprechend umzudeuten. Deshalb wird eine umfangreiche konzeptionelle Arbeit an die Spitze der Lehrtätigkeit gestellt: die künftigen Geschichtslehrer erhalten eine spezielle Grundlagenausbildung; die Hauptaufgabe ist also die Vorbereitung auf Situationen, die dem künftigen Lehrer weniger im Unterricht, sondern vielmehr in seiner Funktion als Klassenleiter erwachsen. Der Lehrer ist auch politischer Erzieher, und die Geschichte der Arbeiterbewegung des eigenen Landes hat eine spezifische bewusstseinsbildende Funktion. Die Kenntnis der Geschichte gibt das Rüstzeug für die ideologische Auseinandersetzung mit dem Klassengegner.

Diese Erfordernisse sind dem Studenten vom ersten Tage an praktisch zu demonstrieren, seine wirklich vorhandenen Kenntnisse zu prüfen und zu kontrollieren. Es werden verschiedene Methoden verwendet: falsche Urteile und Beweisverfahren werden besprochen, anerkannte Thesen und Grundsätze auf veränderte historische Situationen schöpferisch übertragen, kleine wissenschaftliche Hausarbeiten angefertigt und von verschiedenen Gesichtspunkten analysiert. Die Studenten führen politische Gespräche mit Kindern während des Ferienlager-Praktikums. Eine ähnliche Aufgabe ist die Leitung von Zirkeln im Lehrjahr des Jugendverbandes, womit Studenten während des zweiten Studienjahres betraut werden. Diese Arbeitsschritte sind nur Hilfsmittel neben den wohlbewährten älteren Methoden.

Ein weiteres Problem bedeutet die Koordinierung und gegenseitige Abgrenzung der verschiedenen Komponenten des marxistisch—leninistischen Grundlagenstudiums, umso mehr als nur eine relativ geringe Studenzzahl für dieses Studium innerhalb der gesamten Pflichtstundenzahl der Studenten zur Verfügung steht und ausserdem die Arbeitskraft des Lehrpersonals unter einer grossen Zahl von Studenten geteilt werden muss.